Renata Gliwa, Irena Jaros

Uniwersytet Łódzki

Sławomir Gala – dialektolog, onomasta, dydaktyk, organizator nauki

Profesor Sławomir Gala – wybitny onomasta, dialektolog, dydaktyk – urodził się 9 czerwca 1944 r. w Piotrkowie Trybunalskim, tam ukończył I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Chrobrego, które pomogło mu odkryć zainteresowania językoznawcze. Rozwijał je na Uniwersytecie Łódzkim, podejmując studia polonistyczne na Wydziale Filologicznym. W 1967 r. obronił tytuł magistra filologii polskiej w zakresie językoznawstwa. Po ukończeniu studiów kilka lat pracował jako nauczyciel języka polskiego w swoim rodzinnym mieście. Jednak rozbudzone w trakcie studiów zainteresowania skłoniły go do powrotu na Wydział Filologiczny UŁ, tym razem w charakterze nauczyciela akademickiego. W 1972 r. rozpoczął karierę uniwersytecką w Katedrze Języka Polskiego UŁ jako starszy asystent. Tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskał w 1976 r. na podstawie rozprawy *Nazwiska i przezwiska ludności byłego powiatu piotrkowskiego*. Wkrótce został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Katedrze Historii Języka Polskiego i Filologii Słowiańskiej na Wydziale Filologicznym UŁ. W roku 1985 w związku z publikacją pt. *Polskie nazwy osobowe z podstawowym -l-/-ł- w części sufiksalnej* uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego. W 1995 r. na podstawie monografii *Małopolsko-śląsko-wielkopolskie pogranicze językowe* nadano Mu tytuł profesora nauk humanistycznych. Stanowisko profesora zwyczajnego otrzymał w 1997 r.

Zainteresowania naukowo-badawcze Profesora Gali skupiały się wokół językoznawstwa polonistycznego i słowiańskiego, głównie dialektologii i onomastyki. Okazjonalnie wypowiadał się także na inne tematy dotyczące dydaktyki języka polskiego, naukoznawstwa, a w ostatnim czasie pochłaniały go najnowsze osiągnięcia w dziedzinie logopedii.

Sławomir Gala wielokrotnie poruszał w swoich pracach problematykę związaną z antroponimią polską. Oprócz wymienionych wyżej publikacji na uwagę zasługuje monografia ukazująca mechanizmy motywacyjne ustalania się

protonazwisk pt. *Nazwiska historyczne piotrkowian (XVI–XVIII w.)* (Prace Wydziału I ŁTN, Łódź 2001; wspólnie z Elżbietą Piotrowicz), a także opracowana edytorsko i przygotowana do druku niedokończona rozprawa Witolda Śmiecha *Przymiotnikowe nazwy terenowe Polski* (Prace Wydziału I ŁTN, Łódź 1996).

Profesor był autorem wielu artykułów podejmujących zagadnienia teoretyczno-antroponimiczne, np. na temat odmienności funkcji rzeczowników własnych i pospolitych, miejsca *nomen proprium* w systemie języka, funkcji nazw własnych w komunikacji – por. *W sprawie językowej definicji nazw osobowych* („Onomastica” 1981, s. 41–51), *Kategorie semantyczne a odmiany stylistyczne w antroponomimii* („Onomastica” 1983, s. 105–131), *Gramatyka onomastyczna a gramatyka języka* (w: *Najnowsze przemiany nazewnictwa* pod red. Ewy Jakus-Borkowej i Krystyny Nowik, Warszawa 1998, s. 223–230).

Wyrazem uznania dla dorobku onomastycznego Profesora było powierzenie Mu przygotowania publikacji omawiającej osiągnięcia polskiej onomastyki, zamieszczonej w wydawnictwach o charakterze międzynarodowym: *Onomastics in Poland: From 19th-century beginnings to the present* („Historiographia Linguistica” 1998, vol. 25, s. 87–144) oraz *Towards a History of Linguistics in Poland: From the early beginnings to the end of the 20th century* (Amsterdam–Philadelphia 2001, s. 147–172).

Badania nad antroponomimią zrodziły zainteresowanie dialektologią, co zaowocowało publikacjami obrazującymi współzależność między obiema dziedzinami nauki, np.: *Antroponomia a dialektologia – zależności metodyczne* („Acta Universitatis Lodzensis. Folia Linguistica” 1986, nr 12, s. 25–36), *Słowotwórstwo antroponomimów na tle słowotwórstwa apelatywnego* („Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 1988, t. XXXIV, s. 53–59), *Apelatywna i antroponimiczna funkcja niektórych formantów* (w: *V Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna, Poznań 1985. Księga referatów*, pod red. Karola Zierhoffera, Poznań 1988, s. 119–126), *Antroponomia ludowa w badaniach nad słowotwórstwem gwarowym* (w: *W świecie słów i znaczeń. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Krei*, pod red. Jolanty Mackiewicz i Bogusława Krei, Gdańsk 2001, s. 103–107), *Słowotwórstwo onomastyczne i słowotwórstwo gwarowe* (w: *Metodologia badań onomastycznych*, pod red. Marii Biolik, Olsztyn 2002, s. 58–62). Z upływem czasu dialektologia stała się centralnym przedmiotem dociekań naukowych Profesora Gali. W związku z prowadzonymi w latach 1986–2002, wspólnie z prof. Karolem Dejną, badaniami do *Atlasu gwar polskich*¹ (tomy 1–4: *Małopolska; Mazowsze; Śląsk; Wielkopolska, Kaszuby*; Komitet Językoznawstwa PAN, Warszawa 1998–2001), Profesor dostrzegł konieczność podjęcia badań pograniczy dialektalnych na obszarze Polski etnicznej oraz polszczyzny z innymi językami słowiańskimi, a także potrzebę badań nad słowotwórstwem gwarowym. Tym zagadnieniom po-

¹ Profesor Sławomir Gala był współautorem tomu 2: *Mazowsze* (łącznie z K. Dejną, F. Czyżewskim, A. Zdaniukiewiczem) oraz tomu 3: *Śląsk* (łącznie z K. Dejną).

święcił uwagę w dalszych latach swojej działalności naukowej, czego wyrazem są liczne prace z tego zakresu, przede wszystkim opublikowana w 1994 r. wspomniana dwutomowa monografia *Małopolsko-śląsko-wielkopolskie pogranicze językowe* oraz *Kwestionariusz do badań słowotwórstwa i słownictwa w gwarach pogranicza wielkopolsko-małopolsko-mazowiecko-śląskiego* (Łódź 2008), a także artykuły, np. *Skupiska izoglos i ich związek z granicami naturalnymi* („Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 1995, t. XL, s. 91–109), *Zmiany w gwarach Polski centralnej w XX wieku* (w: *Interferencje w językach i dialektach słowiańskich*, pod red. Elżbiety Umińskiej-Tytoń, Łódź 1997, s. 33–59), *Słowotwórstwo gwarowe a słowotwórstwo polszczyzny ogólnej* („Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 2000, t. XLV, s. 29–36), *Autonomiczna czy suplementarna rola słowotwórstwa w definiowaniu gwar* („Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 2005, t. L, s. 47–54), *Diachronia czy synchronia w badaniach słowotwórstwa gwarowego* („Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 2006, t. LI, s. 79–84), *Od słowotwórstwa w gwarach do słowotwórstwa gwarotwórczego* („Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 2008, t. LIII, s. 109–115). Jego ostatnia praca pt. *Rzeczownikowe derywaty sufiksalne w gwarach północnomalopolskich i małopolsko-mazowiecko-wielkopolskiego pogranicza* (Łódź 2013; współautor) została poświęcona morfologii gwarowej.

Pełniąc funkcję kierownika Katedry Dialektologii Polskiej, Profesor Gala organizował konferencje krajowe i międzynarodowe, mając na uwadze konieczność stwarzania możliwości wymiany myśli naukowej. Owocem spotkań naukowców są opracowane pod Jego redakcją publikacje: *Teoretyczne, badawcze i dydaktyczne założenia dialektologii* (Prace Wydziału I ŁTN, Łódź 1998), *Dialektologia jako dziedzina językoznawstwa i przedmiot dydaktyki. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Karolowi Dejnie* (Prace Wydziału I ŁTN, Łódź 2002), *Diachronia i synchronia w badaniach nad językiem i w dydaktyce szkoły wyższej* („Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 2006–2007, t. LI–LII), *Język polski – jego odmiany i powiązania z językami pokrewnymi* („Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 2011–2013, t. LVII–LIX).

W sumie dorobek naukowy Profesora Sławomira Gali liczy ok. 200 różnorodnych prac – monografii, rozpraw i artykułów naukowych, recenzji, artykułów popularnonaukowych i redakcji zbiorów artykułów.

Profesor był dydaktykiem z pasją, uwielbiał kontakt z młodymi ludźmi, przekazywał im zamiłowanie do pracy naukowej, czego dowodem jest wypromowanie ponad stu magistrów i dwunastu doktorów. Trzy Jego uczennice posiadają stopień doktora habilitowanego. Jego udział w kształceniu kadry mierzy się także uczestnictwem w charakterze recenzenta w kilkunastu przewodach doktorskich, habilitacyjnych oraz opiniowaniem dorobku na profesurę.

Sławomir Gala brał aktywny udział w działalności organizacyjnej na rzecz Wydziału Filologicznego UŁ. W latach 1986–1989 był prodziekanem; w okresie 1993–1997 kierował Zakładem Dydaktyki Języka Polskiego i Literatury Polskiej. Od 1997 r. był kierownikiem Katedry Dialektologii Polskiej, w 2012 r.

przemianowanej na Katedrę Dialektologii Polskiej i Logopedii. W 1993 r. współuczestniczył w powołaniu studiów doktoranckich na Wydziale Filologicznym, którymi kierował do roku 2009. Był członkiem Senatu UŁ oraz Komisji Statutowej i Komisji ds. Badań Naukowych przy Senacie UŁ.

W 2012 r. powołał studia licencjackie „logopedia z audiologią”, troszcząc się o dobór odpowiedniej kadry, aktywnie uczestnicząc w układaniu programów kształcenia i dbając o profesjonalne wyposażenie pracowni logopedycznej i audiologicznej.

Profesor chętnie współpracował z instytucjami pozauczełnianymi, aktywnie działając na rzecz polskiej nauki. Długo był związany z Łódzkim Towarzystwem Naukowym, wchodził m.in. w skład Komisji Rewizyjnej, jako członek Prezydium pełnił obowiązki zastępcy sekretarza generalnego, a następnie przewodniczącego Wydziału I – Językoznawstwa, Nauki o Literaturze i Filozofii. Był sekretarzem redakcji „Rozpraw Komisji Językowej ŁTN”, w 2002 r. objął stanowisko redaktora naczelnego tego periodyku. Uczestniczył także w pracach komitetu redakcyjnego „Prac Językoznawczych” Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego oraz „Kształcenia Polonistycznego Cudzoziemców” Uniwersytetu Łódzkiego.

Był członkiem komisji przedmiotowych Komitetu Językoznawstwa PAN w zakresie dialektologii i onomastyki, pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Językoznawczej Oddziału Łódzkiego Polskiej Akademii Nauk. W latach 1991–1998 należał do grona członków Zespołu Ekspertów ds. Obsady Stanowisk Lektorów i Wykładowców Języka i Literatury Polskiej w Ośrodkach Zagranicznych przy MEN. Uczestniczył w pracach Sekcji Językoznawstwa KBN (powołany w roku 2002). W okresie 2005–2006 pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Zarządu Polskiego Towarzystwa Językoznawczego. Należał do Międzynarodowej Komisji Dialektologicznej. Był członkiem Komisji ds. Kontaktów z Oświatą, powołanej przez Radę ds. Szkolnictwa Wyższego i Nauki przy Prezydencie Miasta Łodzi.

Kierowana przez Niego Katedra Dialektologii Polskiej i Logopedii, dzięki Jego zaangażowaniu, współpracowała z licznymi ośrodkami naukowymi za granicą, zarówno w wymiarze personalnym – np. z Narodową Akademią Nauk Ukrainy (Kijów), Uniwersytetem Wiedeńskim (Austria), Słoweńską Akademią Nauki i Sztuki w Lublanie (Słowenia), Uniwersytetem Preszowskim w Preszowie (Słowacja), Uniwersytetem Łomonosowa w Moskwie, Uniwersytetem w Kazaniu, Wołgogradzie, Syberyjskim Uniwersytetem w Krasnojarsku (Rosja) – jak też na podstawie międzyuczełnianych umów z uniwersytetami: im. Janki Kupały w Grodnie i im. Tarasa Szewczenki w Kijowie. Współdziałanie to owocowało wymianą studentów, kadry naukowej oraz podejmowaniem wspólnych projektów badawczych. W kraju Katedra Dialektologii Polskiej i Logopedii kooperowała z Zakładem Ukrainistyki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Za swoje osiągnięcia naukowe, organizacyjne i dydaktyczne Profesor Sławomir Gala był wielokrotnie nagradzany: dwukrotnie Nagrodą Ministra Szkolnictwa

Wyższego i Nauki III stopnia i wielokrotnie Nagrodami Rektora UŁ oraz wyróżniane wysokimi odznaczeniami państwowymi i resortowymi, m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem „Uniwersytet Łódzki w Służbie Społeczeństwu i Nauce”, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką Uniwersytetu Łódzkiego oraz Medalem „Universitas Lodzensis Merentibus” (za szczególne zasługi dla Uniwersytetu Łódzkiego), który otrzymał w maju 2013 r. W roku 2011 zarząd Łódzkiego Towarzystwa Naukowego wręczył Sławomirowi Gali nagrodę naukową za wybitne osiągnięcia w dziedzinie językoznawstwa.

Nagłe odejście Profesora 11 grudnia 2013 r. napełniło wszystkich Jego współpracowników i kolegów głębokim żalem. Śmierć tak wybitnego językoznawcy, autora wielu ważnych prac w dziedzinie onomastyki, dialektologii, doskonałego dydaktyka i organizatora nauki, jest dla nauki polskiej wielką stratą. Jego uczniom pozostaje kontynuowanie projektów badawczych i zamysłów organizacyjnych, nad którymi czuwał i o których wielokrotnie opowiadał.

Renata Gliwa, Irena Jaros

Sławomir Gala – dialectologist, onomast, educator, man of science

(Summary)

This memoir is devoted to Professor Sławomir Gala, who died on December 11, 2013, and whose death filled all his employees and colleagues with deep sadness. The authors give a broad outline of the Professor – an outstanding academic whose research focused on Polish and Slavic linguistics. They also emphasize Professor's achievements as a valued teacher and science organizer.